

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

Καθηγήτρια: Καλλιγά Βάσω

11/6/2018

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μετάφραση:

Λοιπόν, είπα εγώ, είναι έργο μας εμείς οι ιδρυτές της πόλης να εξαναγκάσουμε τα πιο ξεχωριστά πνεύματα και να επιδοθούν στο μάθημα που προηγουμένως παραδεχτήκαμε πως είναι το ανώτερο, να δουν δηλαδή το αγαθό και να ανεβούν εκείνη την ανηφορική οδό, αφού ανεβούνε και δουν καλά, να μην τους επιτρέψουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Ποιο δηλαδή;

Το να μένουν συνεχώς στο ίδιο μέρος, είπα εγώ, και να μη θέλουν να κατεβαίνουν πάλι σ' εκείνους τους δεσμώτες ούτε να συμμερίζονται τους κόπους και τις τιμές που έχουν θεσπιστεί ανάμεσα σ' εκείνους, είτε έχουν μικρότερη αξία είτε μεγαλύτερη.

Έπειτα, είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν αυτοί να ζουν καλύτερα;

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

Β1. Ο Σωκράτης ορίζει τι πρέπει να γίνει για την καλύτερη διακυβέρνηση της πόλης. Πρέπει, λοιπόν, οι οικιστές να αναγκάζουν τις πιο ξεχωριστές προσωπικότητες, τους πλέον εκλεκτούς πολίτες να φτάσουν στο σημαντικότερο μάθημα, στην ύψιστη γνώση, τη γνώση του Αγαθού.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να εξεταστούν κάποια θέματα:

ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφραμεν εἶναι μέγιστον:

Ο Σωκράτης στο σημείο αυτό ορίζει ποιο είναι το ύψιστο μάθημα. Είναι η γνώση, η θέαση του Αγαθού. Σ' αυτό είναι εφικτό να φτάσουν (ἀφικέσθαι) οι βέλτιστοι φύσεις.

Η ιδέα του αγαθού βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας των Ιδεών και ταυτίζεται με τον θεό. Το Αγαθό στηρίζουν οι υπερκόσμιες δυνάμεις δικαιοσύνη, ανδρεία, σωφροσύνη, αιδώς και οσιότητα. Το Αγαθό αποτελεί την αιτία όλων όσων υπάρχουν και υπερέχει σε δύναμη, αξία και σπουδαιότητα, συνιστώντας παράλληλα την αρχή της νόησης και της ηθικής.

ιδεῖν τε τὸ ἀγαθόν

Ωστόσο, ο Πλάτωνας δεν έδωσε στο έργο του μια σαφή ερμηνεία γι' αυτόν τον όρο που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Γι' αυτό ήδη από την αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιμακική έκφραση για κάτι το ασαφές και το σκοτεινό. Στο Διγενή Λαέρτιο III27 διαβάζουμε: «ἤττον οἶδα τοῦτ' ἐγώ, ὦ δέσποτ', ἢ τὸ Πλάτωνος ἀγαθόν». Προφανώς μιλά κάποιος δούλος και λέει στον κύριο του: αυτό το πράγμα το γνωρίζω λιγότερο απ' ό,τι γνωρίζω το Αγαθόν του Πλάτωνα, δηλαδή το σκοτεινό αυτό φιλοσόφημα.

Ωστόσο, από τις αναφορές μέσα στο κείμενο του Πλάτωνα μπορούμε να πούμε ότι το Αγαθό, δηλαδή το ύψιστο αυτό μάθημα είναι:

1. Το «είναι» και ό, τι διατηρεί το «είναι». Δηλαδή το ον, η βαθύτερη ουσία των όντων. Όχι το «φαίνεσθαι», αλλά το «είναι».

2. Η τάξη, ο κόσμος (= κοσμιότητα, οργάνωση) και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα. Δηλαδή, το Αγαθόν είναι η οργάνωση, η ομορφιά, είναι αυτό που επιτρέπει την ύπαρξη τάξης και συνοχής ανάμεσα στα διαφορετικά.

3. Ό, τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Το Αγαθό, δηλαδή, είναι το φως, είναι το μέσο που παρέχει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να ξεφύγει από την πλάνη, από το ψεύδος και να κατακτήσει την αλήθεια, να οδηγηθεί στο δρόμο της επιστήμης βγαίνοντας από τον κόσμο του πνευματικού σκοταδιού και της άγνοιας.

4. Η ύψιστη αρχή και η πηγή του όντος και της γνώσης.

και αναβήναι εκείνην την ανάβασιν

Ο Σωκράτης με αυτήν την πρόταση επιστρέφει στην αλληγορία του σπηλαίου και χαρακτηρίζει την πορεία προς το Αγαθόν ως την ανάβαση από τα βάθη του σπηλαίου, την έξοδο προς το φως και τελικά τη θέαση του ύψιστου Αγαθού. Εδώ, λοιπόν, μπορούμε να διατυπώσουμε κάποια γενικά συμπεράσματα για το Αγαθό, για τον τρόπο με τον οποίο το χαρακτηρίζει ο Πλάτωνας και το ρόλο που καλείται να επιτελέσει: **α.** Πρώτα απ' όλα, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το Αγαθόν είναι το μέγιστο μάθημα, το ύψιστο σημείο της γνώσης, είναι το φως, ο ήλιος, η αλήθεια, **β.** Υπάρχει δυνατότητα κατάκτησης του Αγαθού. Δεν είναι κάτι το απλησίαστο, το ανέφικτο. Αντιθέτως, με τη συνδρομή της παιδείας είναι δυνατόν ο άνθρωπος να το προσεγγίσει («ἀφικέσθαι»), να το αντικρίσει («ιδείν»), να το δει επαρκώς ώστε να το κατακτήσει («ίκανώς ἴδωσ»).

γ. Μπορεί να υπάρχει δυνατότητα να προσεγγίσει ο άνθρωπος το Αγαθό, όμως αυτό δεν ισχύει για όλους τους ανθρώπους. Μόνο οι προικισμένες φύσεις, οι άριστοι, είναι αυτοί που μπορούν να φτάσουν στην ύψιστη αυτή γνώση. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν εκ φύσεως την ικανότητα να αναρριχηθούν τόσο ψηλά και να κατακτήσουν την κορυφή της γνώσης και της αλήθειας, δηλαδή τη θέαση του Αγαθού.

δ. Η διαδικασία που πρέπει να περάσουν οι «βέλτιστοι φύσεις» για να φτάσουν τελικά στο Αγαθό, δεν είναι εύκολη. Απαιτείται κοπιώδης προσπάθεια, συνεχής και δύσκολος αγώνας. Είναι ανηφορικός και τραχύς ο δρόμος προς την κατάκτηση του μέγιστου αυτού μαθήματος, του Αγαθού. Η επανάληψη της λέξης ανάβαση («αναβήναι, ανάβασιν, αναβάντες») υπογραμμίζει τη δυσκολία της ανηφορικής αυτής πορείας.

ε. Η γνώση του Αγαθού είναι η απαραίτητη προϋπόθεση, για να αναλάβει κάποιος τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Ο Πλάτωνας φαίνεται να υποστηρίζει ότι κατάλληλος για έναν τέτοιο ρόλο είναι μόνο αυτός που έχει φτάσει στο ύψιστο σημείο της γνώσης. Μόνο όποιος δει τον «ήλιο», όποιος λάβει το μέγιστο μάθημα, πληροί τις προϋποθέσεις για να αναλάβει τις τύχες της πόλης. Γιατί αυτός ο άνθρωπος θα είναι πλέον γνώστης του καλού και του κακού, της δικαιοσύνης και της αδικίας, της αρετής κ.λπ.

B2.

α. Πρέπει να προσέξουμε ότι, όταν ο Σωκράτης μιλά για το τι πρέπει να συμβαίνει στην πολιτεία, λέει ότι πρόκειται για επιταγές του νόμου. Ό, τι πρέπει να γίνει, όποιος στόχος τίθεται μέσα στα πλαίσια της πολιτείας αποτελεί διαταγή του νόμου. Φυσικά, γνωρίζουμε τη μεγάλη σημασία που έδινε ο Σωκράτης στην τήρηση των νόμων. Ο ίδιος, όπως ξέρουμε, προτίμησε να πεθάνει πίνοντας το κώνειο, παρά να δραπετευτεί και να πατήσει τους νόμους της πόλης του. Και στο σημείο αυτό προτάσσει πάλι το νόμο, προσωποποιημένο. Είναι αυτός που υπαγορεύει τον τρόπο λειτουργίας της πολιτείας. Αυτός ορίζει και όλοι οφείλουν να πειθαρχούν. Βέβαια ο νόμος δεν παύει να μην είναι ανεπηρέαστος από προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες, εφόσον είναι δημιουργημάτων των ανθρώπων.

Ο σκοπός του νόμου, λοιπόν, σύμφωνα με το Σωκράτη, είναι η ευημερία όλου του κοινωνικού συνόλου και όχι μόνο μιας τάξης.

β. «συναρμόττων τούς πολίτας... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»

Το χωρίο αυτό αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα του λόγου του Σωκράτη, καθώς δίνεται ο σκοπός του νόμου, αλλά και τα μέσα τα οποία πρέπει να χρησιμοποιήσει, για την επίτευξη του σκοπού αυτού.

Ο σκοπός του νόμου:

α. Να αποβλέπει στην ευδαιμονία του κοινωνικού συνόλου, παρέχοντας υπηρεσίες σε όλο το κοινωνικό σύνολο και όχι μόνο σε κάποια προνομιούχο τάξη («ἐν ὅλῃ ... ἐγγενέσθαι»).

β. Να επιτυγχάνει την αρμονική συνύπαρξη των πολιτών. Να συνεργάζονται, δηλαδή, γόνιμα και δημιουργικά, συγκροτώντας ένα σύνολο και να μην έχουν οι τρεις τάξεις της πόλης μεταξύ τους εχθρικές διαθέσεις («συναρμόττων τούς πολίτας»).

γ. Να καλλιεργεί κλίμα συνεργασίας μεταξύ των πολιτών. Να αναπτύσσει τον αλτρουισμό, την αλληλεγγύη, να εμφυσά στους πολίτες την επιθυμία να προσφέρουν ό, τι μπορούν για το κοινωνικό σύνολο. Να διαμορφώνει συλλογική συνείδηση, έτσι ώστε κάθε τάξη και κάθε πολίτης ξεχωριστά να ωφελεί -στο βαθμό που μπορεί- τους συμπολίτες του («μεταδιδόναι... ὠφελεῖν»).

δ. Να διαπλάθει πολίτες, οι οποίοι θα είναι εμποτισμένοι με τις αξίες της συλλογικότητας και οι οποίοι θα έχουν συνειδητοποιήσει ότι έχουν κάποιο συγκεκριμένο ρόλο να διαδραματίσουν στην πολιτεία. Πρέπει, λοιπόν, ο νόμος να περάσει στη συνείδηση των πολιτών ότι δεν μπορούν να πράττουν ό, τι και όπως θέλουν, αλλά έχουν ένα συγκεκριμένο ρόλο να επιτελέσουν μέσα στα πλαίσια της πολιτείας, με σκοπό τη εύρυθμη λειτουργία της και κατ' επέκταση την ευδαιμονία των ίδιων των πολιτών («ἐμποιῶν ... βούλεται»).

Τα μέσα του νόμου:

α. Η πειθώ. Ο Πλάτωνας θεωρεί ότι ο νόμος θα πρέπει να πείθει τους πολίτες να συμμορφώνονται με τις επιταγές του. Δηλαδή πρωταρχικό ζητούμενο είναι οι πολίτες να μην εξαναγκάζονται, αλλά συνειδητά να ακολουθούν το νόμο. Αυτό, βέβαια, απαιτεί την κατάλληλη αγωγή, την ηθική διαπαιδαγώγηση, την καλλιέργεια της κοινωνικής συνείδησης των πολιτών, που θα τους επιτρέψει να υπακούουν στους νόμους χωρίς άσκηση πίεσης.

β. Η ανάγκη = βία. Βλέπουμε ότι ο Πλάτωνας δεν περιορίζεται μόνο στην πειθώ. Αποδέχεται ως μέσο διαμόρφωσης πολιτών, συμμορφωμένων με το νόμο, τη βία. Στους «Νόμους» ο Πλάτωνας λέει ότι ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία, η οποία αφορά τον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον». Βλέπουμε, λοιπόν, ότι όχι απλώς υιοθετεί και τους δύο τρόπους, αλλά ορίζει και τις περιπτώσεις όπου ο καθένας πρέπει να εφαρμόζεται· η βία, δηλαδή, θα πρέπει να εφαρμόζεται στον ὄχλο, ο οποίος δεν έχει λάβει παιδεία και δεν μπορεί με την πειθώ να οδηγηθεί στο σωστό δρόμο.

Μπορούμε να διαπιστώσουμε από το κείμενο ότι ο Πλάτωνας δείχνει μάλλον μια προτίμηση προς την πειθώ, καθώς λέει ότι ο σκοπός του νόμου είναι να διαμορφώσει τέτοιους πολίτες που θα ωφελούν ο ένας τον άλλο («ποιῶν ... ὠφελίας»). Φυσικά, όταν γίνεται αναφορά σε διαμόρφωση, διάπλαση χαρακτήρων και νοοτροπιῶν, μάλλον έχουμε να κάνουμε με την παιδεία, την καλλιέργεια, την πειθώ και όχι τη βία και τον εξαναγκασμό.

«τῆς ὠφελίας»

Η πόλη οικίζεται, επειδή κανείς δεν είναι αυτόρκτης αλλά «πολλῶν ἐνδεής». Επομένως, οι πόλεις δημιουργούνται, γιατί ο κάθε άνθρωπος μόνος του, ως άτομο, δεν μπορεί να αποκτήσει για τον εαυτό του όλα τα απαραίτητα. Έτσι, μέσα στα πλαίσια των πόλεων μπορεί να επιτευχθεί η απαιτούμενη αυτόρκτη, η απόκτηση όλων των αναγκαίων από κάθε πολίτη. Αυτό μάλιστα γίνεται όταν ο καθένας αναλαμβάνει συγκεκριμένη εργασία. Ο καταμερισμός, λοιπόν, της εργασίας προσπορίζει οικονομικά οφέλη σε όλους τους πολίτες.

B3.

1. Κέφαλο

2. τον χορό

3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί

4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα

5. Τυραννίδα

B4α.

ἀφικέσθαι: ανικανοποίητος

εἶπον: ῥήμα

ιδεῖν: ιδέα

μεταδιδόναι: παράδοση

B4β. Ο ιδιαίτερα αγαθός άνθρωπος γίνεται συχνά αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον κοινωνικό του περίγυρο.

Οι πόνοι της γέννας είναι συνήθως οξύτατοι

Ο φαύλος βίος του τον κατέστησε δυστυχή

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΜΕΝΟ

Γ1.Μετάφραση:

Η ρητορική τέχνη είναι ανάλογη με τη διαλεκτική· γιατί και οι δύο αφορούν τέτοιου είδους πράγματα τα οποία είναι κοινά για όλους με κάποιο τρόπο να τα γνωρίζουν, χωρίς να είναι διακριτή καμία γνώση. Γι αυτό και όλοι με κάποιο τρόπο μετέχουν και στις δύο· όλοι δηλαδή, μέχρι κάποιο σημείο προσπαθούν και να καταπολεμούν και να υποστηρίζουν μια υπόθεση και να απολογούνται και να κατηγορούν. Από τους πολλούς, λοιπόν, άλλοι τυχαία τα κάνουν αυτά, άλλοι από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Αφού όμως και οι δύο τρόποι συναντιούνται, είναι φανερό ότι θα μπορούσε να δημιουργηθεί μέθοδος εφαρμογής τους. Γι αυτό επιτυγχάνουν και αυτοί που μιλούν από συνήθεια και αυτοί που μιλούν από έμφυτο χάρισμα, είναι δυνατόν να ερευνηθεί η αιτία (της επιτυχίας τους), αυτό όμως, θα ομολογούσαν όλοι ότι είναι αποτέλεσμα μιας τέχνης.

Γ2α. ἀφωρισμένης: ἀφωρίσθη

ὑπέχειν: ὑπόσχεσ

πολλῶν: ταῖς πλείσταις

δρῶσιν: τῶν δρώντων

Γ2β.

τό τοιοῦτον: τά τοιαῦτα

πάντες: πᾶς

ὁμολογήσαιεν: ὁμολογήσαι -ειε

τέχνης: τεχνῶν

ἔργον: ἔργα

Γ3α.

τῆ διαλεκτικῆ: δοτική αντικειμενική στο " ἀντίστροφος"

ἐξετάζειν: τελικό απαρ. , αντικείμενο στο " ἐγχειροῦσιν"

θεωρεῖν: τελικό απαρ., υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα " ἐνδέχεται"

ἔργον: κατηγορούμενο στο " τοιοῦτον" μέσω του εἶναι

Γ3β. Δευτ. αιτιολογική πρόταση, εκφέρεται με οριστική γιατί δηλώνει πραγματική αιτιολογία.

Γ3γ.

τῶν πολλῶν: γενική διαιρετική στο " οἱ μὲν... οἱ δέ"

εἰκῆ: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο " δρῶσιν"

ταῦτα: αντικείμενο στο " δρῶσιν"

διά συνήθειαν: εμπρόθ. προσδ. της αιτίας στο " δρῶσιν"